

ONTDEK DE NATUUR IN HAAR LIEFLIJKSTE EENVOUDIGE VORMEN

De Nieuwe Ooster

TEKST ANOUK ZUURMOND FOTO'S VALENTIJN VAN BENTHEM

FOTO: TYCHO FOKKEMA

Een prachtig gekleurd herfstblad met een paar felrode bloedspetters. Er heeft zich hier duidelijk een klein drama afgespeeld. Samen met Valentijn van Benthem sta ik voorovergebogen over de restanten van een Zanglijster, aangevreten en geplukt – waarschijnlijk door een Sperwer. Het macabere stilleven past niet alleen bij de plek waar we elkaar treffen om te vogelen: De Nieuwe Ooster, een begraafplaats en gedenkpark. Het is ook nog eens 31 oktober 2024: Halloween. Ondanks deze morbide omstandigheden werd het een heerlijke wandeling met mooie waarnemingen.

Oud en nieuw

De oude Oosterbegraafplaats (uit 1866) lag op de plaats waar nu het Koninklijk Instituut voor de Tropen staat, maar door de explosieve groei van het aantal Amsterdammers werd deze begraafplaats al snel te klein. Tuinarchitect Leonard Anthony Springer ontwierp daarom De Nieuwe Oosterbegraafplaats. In zijn plan koos hij voor de gemengde stijl: een landschappelijk park, met slingerende paden. In 1894 was de eerste begrafenis, maar al in 1928 moest de begraafplaats opnieuw uitbreiden, waarna het achterste deel van het park in de volle lengte aan de Zaaiersweg grenst. Daarna zijn nog twee kleinere uitbrei-

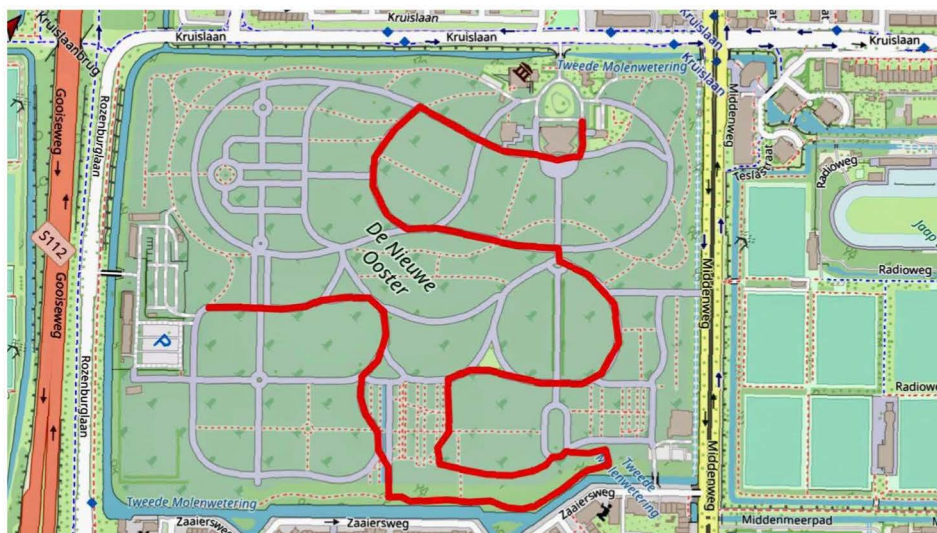
Grote Alexanderparkiet kanbbelt aan zaadjes van de gewone esdoorn

Restanten van een Zanglijster op een afgevallen eikenblad

dingen toegevoegd aan het gedenkpark waardoor De Nieuwe Ooster sinds 1954 zijn huidige vorm heeft met een oppervlakte van 33 hectare. Tegenwoordig maakt dit gebied deel uit van de Amsterdamse hoofdgroenstructuur en door het ontbreken van kunstlicht is het 's nachts een stuk donkerder dan in de rest van de stad. Mede daardoor vinden vogels hier de rust die noodzakelijk is om te kunnen broeden. Springer was behalve tuinarchitect ook een groot liefhebber van bomen. De beplanting speelde in het ontwerp dan ook een belangrijke rol. Dat is zo gebleven: het park telt ruim 700 verschillende bomen. Via de website van de Stichting Arboretum zijn rond-

ONTDEK DE NIEUWE OOSTER

leidingen te boeken en zijn er allerlei themawandelingen te maken langs bijzondere exemplaren. Die bomen en heesters zorgen er ook voor dat er voor de vogelaar veel te beleven valt, op een plek die een oase van rust is in Amsterdam-Oost.

Springer had een duidelijk beeld voor ogen met zijn begraafplaats. Hij beschreef zijn doelstelling als volgt: 'Het moet niet somber en droefgeestig zijn, opdat men niet huivere erheen te gaan. Men trachte er de natuur in haar lieflijkste eenvoudige vormen weer te geven.' Treed dus zonder huiver binnen bij De Nieuwe Ooster.

Geluid, geluid, geluid

Valentijn is sinds een aantal jaar fervent vogelaar en komt graag op de Nieuwe Ooster vanwege de rust. Eerder gaf hij daar al een paar rondleidingen voor de VWGA. Een wandeling met Valentijn om vogels te kijken is eigenlijk vooral vogels luisteren. Het

is misschien door zijn vorige carrière, als DJ, dat hij zo gericht is op geluid en haarfijn een soort weet op te pikken tegen een achtergrond van allerlei andere roepjes. De microfoon gaat mee om geluiden die niet meteen te determineren waren, later te analyseren met behulp van een sonogram. Gelukkig is de Nieuwe Ooster een stille plek, waardoor je goed kunt oefenen met waarnemen op gehoor.

We treffen elkaar ter hoogte van het Verzetsmonument, waar we een groepje Goudhaantjes horen – en daarna ook in de kijker krijgen. Het Goudhaantje is hier in de zomer niet te zien en past goed bij de herfstige sfeer van de Begraafplaats. De Koperwiek laat zich even later mooi bekijken en ze blijven gedurende de hele wandeling in groten getale overvliegen: het opvallende geluid (een aflopend, vrij luid psieeee) is constant hoorbaar op de achtergrond. Op mijn verzoek bekijken we een Grote Alexanderparkiet wat preciezer, zodat

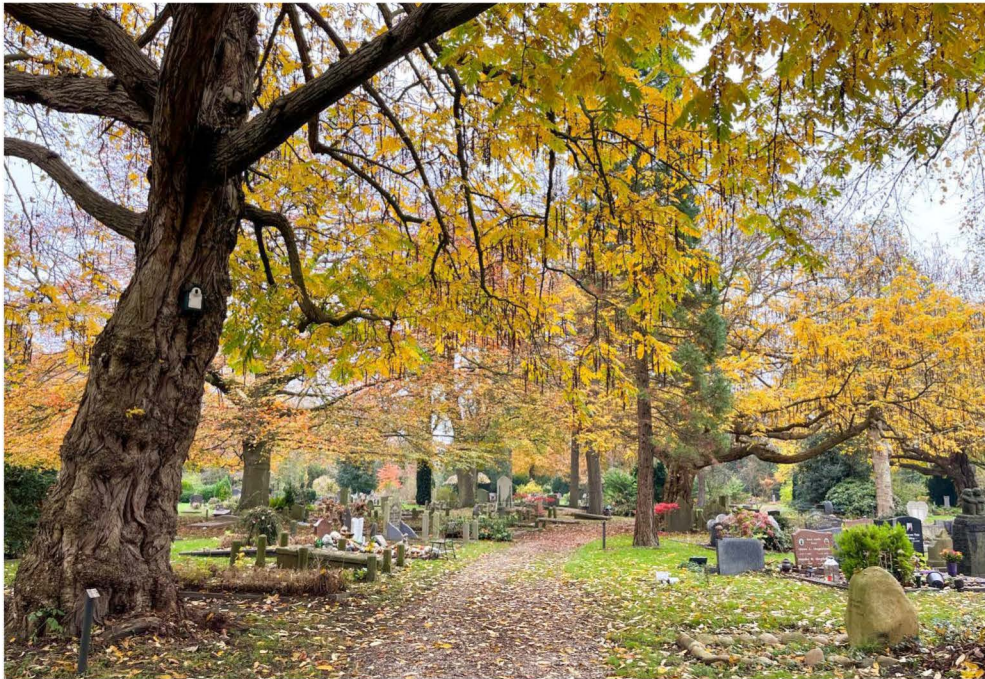
ik die wat beter leer onderscheiden van de Halsbandparkiet. Niet alleen zijn ze een stuk groter, de Grote Alexanderparkiet maakt ook echt een ander geluid: in vergelijking met de luide Halsbandparkiet vind ik ze een stuk beschaafder. De Grote Alexander zit rustig te foerageren en laat zich goed fotograferen.

Bosprieel

We lopen vervolgens, langs een plek voor een Ooievaarsnest, door naar het meest verborgen en rustigste gedeelte van deze begraafplaats: het bosprieel, dat parallel langs de Zaaiersweg loopt, met een slootje ertussenin. Het getik van de Zanglijster vergezelt ons en Vinken vliegen op aan de overkant van het water. Even verderop treffen we

het ontzielde lijfje van de Zanglijster, met goed zichtbare pijlvormige stipjes op het verenkleed. Het slachtoffer van waarschijnlijk een Sperwer bestuderen we even en de foto's worden doorgestuurd naar een expert. Het blijkt om een 1 kj exemplaar te gaan. Door deze aanblik zijn we meteen meer gericht op de aanwezigheid van roofvogels. In januari 2024 heeft Valentijn op de begraafplaats ook de Rode Wouw gespot – bij de parkeerplaats, tijdens de afronding van een excursie destijds. Dit bosprieel is beschut genoeg voor een roofvogel om een prooi op te peuzelen. Opeens vliegt er eentje op, maar helaas: te snel weg voor herkenning. Het leek een Buizerd. In het struikgewas horen we vervolgens de zang van de

FOTO: TYCHO FOKKEMA

Sfeervolle paden, monumentale bomen en grafstenen karakteriseren de Nieuwe Ooster

ONTDEK DE NIEUWE OOSTER

Man **Groene Specht** kijkt alert om zich heen

Vuurgoudhaan en nieuwsgierig komt er een groepje op ons af. We blijven stilstaan en komen oog in oog met een paar dappere exemplaren.

Danse macabre

Na het bosprieel lopen we weer over de bredere lanen in het gedeelte met graven. Je kunt op deze plek goed rondwalen over de verschillende

Sperwer en **Zwarte Kraai** gewikkeld in 'danse macabre'

grafvelden, maar laat je niet te veel afleiden door de Winterkoninkjes en Roodborsten die druk bezig zijn in het struikgewas. In de lucht valt ook veel te zien: een Buizerd vliegt over en later een tweetal Aalscholvers. We zien ook een Sperwer rondzweven, met daarnaast nog een tweede exemplaar. Die laatste wordt vergezeld door een Zwarte Kraai, die in de lucht minutenlang in een verbeten gevecht met elkaar zijn. Ze lijken een soort 'danse macabre' uit te voeren, daar hoog boven ons. Het is een spectaculair gezicht – en een attractie waar je niet eens voor in de rij hoeft te staan.

Over de gehele begraafplaats zijn er veel struiken met bessen, waar Merels en Zanglijsters zich tegoed aan doen. Gaaien vliegen af en aan, net als Grote Bonte Spechten en Pimpel- en Koolmezen. De Appelvink is dé soort van dit gebied. Veel mensen die een excursie in dit gebied doen, willen deze soort dan ook graag zien; de kans is zeker aanwezig, maar niet gegarandeerd. En

zelfs als ze aanwezig zijn, zijn ze no-
toir moeilijk in de kijker te krijgen. De
vlucht- en contactroep, een zacht licht
dalend tsii, horen we niet. We kijken
nog even bij de vijver, waar Valentijn de
Appelvink tijdens een eerdere excursie
zag. Ze zijn dit najaar nog niet gesig-
naleerd op De Nieuwe Ooster en helaas
zien wij ze ook niet verschijnen.
Als afsluiting horen we opeens onze
favoriete soort: de Staartmees. In een
groepje buitelen ze om ons heen. Wat
ik niet wist: er bestaat een schattige
variant, namelijk de Witkopstaartmees.
We speuren naar volledig witte kopjes,
maar die zitten niet bij het groepje. We
lopen langzaam terug naar de hoofd-
ingang aan de Kruislaan, waar ook het
Nederlands Uitvaart Museum 'Tot zo-
ver' te vinden is en café Roosenburgh.
Kolganzen trekken boven ons over.
Later, als Valentijn terugloopt van de
hoofdingang naar de parkeerplaats aan
de Rozenburglaan, weet hij nog een

Groene Specht prachtig vast te leggen
en een overvliegende Ooievaar.

Vogels op weg naar de eeuwigheid

Mocht je nu een keertje wandelen over
De Nieuwe Ooster en niet zo'n geluk
hebben met het vogelen: je kunt er al-
tijd een bijzonder paar blauwe vogels
zien. Natuurliefhebber en schrijver Theo
Thijssen (1879- 1943) heeft hier een
herdenkingsmonument, gemaakt door
die andere bekende kunstenaar die ook
gefascineerd was door de natuur: Jan
Wolkers (die gecremeerd is op De Nieuwe
Ooster). Thijssen is in 1943 begraven op
De Nieuwe Ooster, maar wel in een huur-
graf. Daarom werd het graf in 1955 ge-
ruimd. Thijssen bleek echter een belang-
rijke stem te blijven in de Nederlandse
literatuur. Daarom is er besloten tot een
plek om hem te herdenken. Het monu-
ment dat Wolkers maakte voor Thijssen
is geheel van glas en verbeeldt blauwe
vogels 'op weg naar de eeuwigheid'.

FOTO: TYCHO FOKKEMA

Monument van Jan Wolkers ter nagedachtenis aan Theo Thijssen